

مقطع تحصیلی: کارشناسی ■ رشته معماری ترم دوم سال تحصیلی: ۱۳۹۸-۱۳۹۹ نام درس: هنرهای سنتی ایران نام و نام خانوادگی مدرس: مهرا ن رضایی آدرس email مدرس mehranrezaei056@gmail.com تلفن همراه مدرس: ۰۹۱۲۵۶۱۶۲۴۴
جزوه درس هنرهای سنتی ایران مربوط به هفته : جلسه پازدهم ■ text: دارد ■ ندارد □ voice: دارد □ ندارد ■ power point: دارد □ ندارد ■
<p>دانسته‌های ما در خصوص صنایع و هنرهای مرتبط با چوب در دوره‌ی صفویه بیشتر به مشاهده و بررسی درهای مساجد ایران و ترکستان غربی و آنچه در موزه‌هایی چون موزه‌ی گلستان تهران و موزه‌ی برلین آلمان وجود دارد، مربوط می‌شود. از نمونه‌های ارزنده‌ی این دوره یک جفت درب ساخت علی بن صوفی به سال ۹۱۵ ه.ق - ۱۵۰۹ میلادی - و یک لنگه درب دیگر ساخت حبیب ا... به سال ۹۹۵ ه.ق - ۱۵۹۰ میلادی - قابل اشاره است.</p> <p>در دوران افشاریه، زندیه و قاجاریه، صنعت چوب ایران رو به زوال نهاد و آنچه طی قرون هفدهم و هجدهم میلادی ساخته شده به جای کنده کاری و منبت کاری، اغلب دارای تزیینات نقاشی شده به وسیله‌ی رنگ روغن است و یک جفت از آنها که متعلق به عمارت چهل ستون بوده؛ در موزه‌ی متروپولیتن و یک جفت دیگر در موزه‌ی ویکتوریا و آلبرت لندن نگهداری می‌شود.</p> <p>بدون تردید، تأسیس مدرسه‌ی صنایع قدیمه به سال ۱۳۰۹ ه.ش توسط استاد حسین طاهرزاده بهزاد، گام مهمی در احیاء صنایع دستی و هنرهای مستظرفه‌ی ایران از جمله هنرهای مرتبط با چوب بوده است، گو اینکه در پی تعطیل این مرکز مهم آموزشی و تولیدی در سالهای بعد، دیگر هنرمندان هنرهای سنتی نتوانستند زمینه‌ی مناسب و عرصه‌ی مطلوبی برای بروز خلاقیت و آرایه‌ی آثار شاخص هنری داشته باشند. خوشبختانه در حال حاضر نیز کارگاه‌های متعددی از هنرهای مرتبط با چوب از جمله در زمینه‌ی خاتم سازی، منبت کاری، معرق کاری، منبت و معرق، سازسازی سنتی، نازک کاری چوب و ... در سطح کشور به کار و فعالیت مشغولند ضمن آنکه کارگاه‌های نمونه سازی از آثار مختلف چوبی در سازمان میراث فرهنگی کشور در تهران، شیوه‌های صحیح تولید آثار مذکور را به علاقه مندان آرایه می‌دهند.</p> <p>مهمترین آثار بازمانده چوبی ایران</p>

به طور کلی مهمترین آثار بازمانده از روزگاران گذشته که میتواند حکایتگر تولید فراورده‌های چوبی و بهره‌گیری از چوب به عنوان ماده‌ی اولیه‌ی مناسب و شکل‌پذیر باشد، به شرح زیر است:

۱- یک لنگه درب چوبی متعلق به مسجد جامع عتیق شیراز که مربوط به دوره‌ی عمروبن لیث صفاری است و دارای زیرسازی از چوب تبریزی است و روی آن با خلال‌های از چوب گردو، نقوش پنج ضلعی بسیار زیبایی ساخته شده و دارای میخ‌های آهنین برجسته و کوچک است و در موزه‌ی پارس شیراز نگهداری میشود.

۲- یک سر دراز چوب کاج، ساخت سده‌ی چهارم ه.ق که با ظرافت کاملی به قطر سه سانتیمتر با خط کوفی کنده کاری شده است.

۳- دولنگه درب از چوب چنار به ابعاد 130×250 سانتیمتر که هر لنگه دارای ۳ کتیبه‌ی ظریف منبت کاری است و متعلق به قرن چهارم ه.ق است.

۴- درب امامزاده سید سلطان نایین که از چوب گردو ساخته شده و متاسفانه تاریخ ساخت آن محو شده است.

۵- درب چوبی، از چوب توت، با نقوش برجسته، به امضاء مرجان بن عبدا... با تاریخ ساخت ۷۵۴ ه.ق که حدود ۲ متر ارتفاع دارد و قسمت بالایی آن به شکل قوسی است و دارای گل میخ‌های بزرگ آهنی است.

۶- منبر چوبی مسجد سوریان بوانات در استان فارس با تاریخ ساخت ۷۷۱ ه.ق که دارای ده پله با چوب گردو است و با نقوش چند ضلعی به ابعاد تقریبی 6×6 سانتیمتر مزین شده و در گنجینه‌ی دوران اسلامی در تهران نگهداری می‌شود.

۷- درب مسجد جامع کبیر یزد مربوط به قرن هفتم ه.ق، به طول هشت متر که هر لنگه‌ی آن دو متر پهنا دارد و روی آن کنده کاری معرق به عمل آمده است.

۸- درب مسجد فیض کاشان که خواجه عمار به سال ۸۸۹ ه.ق آن را ساخته است.

۹- درب خاتم امامزاده زید در بازار کفاش ها که ساخت شیراز بوده و به دوره‌ی صفویه تعلق دارد.

10- درب ساختمان مقبره‌ی طاهر منصور در کاشان که منبت ظریفی بر روی چوب گردو است و به سال ۹۲۳ ه.ق ساخته شده است.

۱۱- نخل سوگواری، ساخته شده در دوره‌ی صفویه به طول ۸ متر که پایه‌های آن از چوب صنوبر، بدنه‌ها از چوب چنار و معجزها از چوب توت ساخته شده و در یزد نگهداری می‌شود.

۱۲- درب نقاشی شده با رنگ و روغن از چوب چنار با زمینه‌ی مطلا و نقش گل و بلبل که مربوط به دوره‌ی قاجاریه است و به طاهر متعلق به ساختمان لقانطه - مهمانخانه‌ی بزرگ تهران - در دوره‌ی مذکور است.

۱۳- اتاق خاتم در کاخ مرمر تهران که کار گروهی از هنرمندان خاتم کار در دوران معاصر است.

۱۴- تالار خاتم در محل مجلس شورای اسلامی که کار گروهی از هنرمندان خاتم کار در دوران معاصر است.

۱۵- یک دستگاہ چنگ، ساخت استاد قنبری مهر که هم اکنون در سازمان میراث فرهنگی کشور نگهداری می‌شود.

۱۶- منبر چوبی کار گروهی هنرمندان مدرسه‌ی صنایع قدیمه از خراطی، منبت کاری و معرق و... موجود در موزه‌ی هنرهای ملی ایران در تهران.

۱۷- میز خاتم موجود در کاخ موزه‌ی سعدآباد و میز خاتم موجود در سازمان میراث فرهنگی کشور که کار هنرمندان خاتم کار کشورمان در دوران معاصر است.

۱۸- تعدادی از آثار مختلف نازک کاری چوب، کار استاد عبدالمجید نعمتیان و استاد علی اکبر بهزادیان در سندج که هم اکنون در نمایشگاه دائمی آثار صنایع دستی معاصر ایران نگهداری میشود.

۱۹- میز منبت و معرق، کار استاد امامی موجود در موزه‌ی صاحبقرانیه از مجموعه‌ی کاخ موزه‌های نیاوران.

به هر حال، هم اکنون نیز از چوب به عنوان یکی از مواد اولیه‌ی ساخت انواعی از صنایع دستی و هنرهای مرتبط با چوب نظیر خاتم، منبت، معرق، مشبک، نازک کاری، کنده کاری، خراطی و... استفاده میشود.